

ANDROMACHÉ

Nemáme zprávu o tom, kdy byla tragédie *Andromaché* uvedena. Ale již helénistická antika ji řadila do prvých let peloponnéské války — vzhledem k nápadnému podráždění a hněvu vůči všemu spartskému, které z díla vanou. Moderní bádání ji datuje asi do poloviny třicátých let 5. století př. n. l. — V pozdní antice patřila *Andromaché* k nejčtenějším, nejkomentovanějším a také nejkritizovanějším dílům. (Například se Eurípidovi vytýkalo, že *Andromaché* a) nemá vznešenost bývalé královny, b) nechová se, jak se má chovat otrok ke svým pánům.) Moderní kritika oceňovala v této tragédii pouze dílčí pasáže, jednotlivosti, detaily, jako celek však dílo odmítala pro nedostatečnou jednotu děje a netyrrovanost stylu. Teprve kritika druhé poloviny našeho století svými rozbory dílo rehabilituje — jistě v souvislosti s vývojovými trendy soudobé literární vědy i současného divadla a dramatu. Tragédii *Andromaché* chápe jako skupinové drama (podobným typem dramatu jsou v Eurípidově pozdní tvorbě například *Trójanky* a *Foiníckanky*), napsané otevřenou dramatickou formou s odvážnou výstavbou syžetu (jedna z nejdůležitějších postav syžetu, Neoptolemos, se ve hře vůbec neobjeví živá) a s hlubokým, téměř krutým realismem. Za ústřední nebo vůdčí téma nepovažuje domácí třenicе žen v Neoptolemově domácnosti, které představují jen část ledovce ukrytého pod hladinou, nýbrž téma mravní katastrofy trójské války, která zničila poražené a nyní svými důsledky v mravní sféře postupně ničí vítěze — tedy téma, které nejméně jasně vyslovuje poslední sloka poslední sborové ódy (jak to ostatně už dávno vykládal G. Hermann). Vskutku, téma války a jejích příčin se znovu a znovu vrací v písních sboru i v úvahách a sporech jednotlivých hrdinů hry. Dnešní interpretace také jinak vykládá slohovou jednotu *Andromachy* — nikoliv jako stylový amalgám rozlitý

*rovnoměrně po celé ploše textu, ale jako rafinovaně
strukturovanou funkční jednotu, odkazující k témuž
tematickému jádru díla prostřednictvím záměrně organi-
zovaných a významotvorných stylových napětí a střetů.*

jk

OSOBY

ANDROMACHÉ, vdova po trójském následníku trůnu Hektorovi,
nyní otrokyně a konkubína Achilleova syna Neoptolema

SLUŽKA

SBOR FTHÍJSKÝCH ŽEN

HERMIONÉ, dcera krále Meneláa a spartské Heleny,
Neoptolemova manželka

MENELÁOS, spartský král

SYNÁČEK ANDROMACHY z Neoptolema

PÉLEUS, král Fthiótidy, manžel Thetidin, otec Achilleův
a Neoptolemův děd

CHŮVA Hermionina

ORESTÉS, syn Meneláova bratra, krále Agamemnona, a Heleniny
sestry Klytaimnéstry, Hermionin bratranec

POSEL z Neoptolemovy družiny

BOHYNĚ THETIS, dcera mořského starce Nérea, matka Péleova
syna Achillea

Služky a otroci Hermiony, Meneláovi kopiníci, sluhové krále Pélea,
pohřební průvod Neoptolemův

*Děje se ve Fthíi před Thetidinou svatyní vedle paláce Neoptolemova.
Před chrámem oltář a socha bohyně*

Andromaché sedí na širokém podloží Thetidina oltáře a u její sochy jako prosebnice na posvátném útočišti

ANDROMACHÉ

Ozdobo Asie, mé rodné hnízdo, Théby,
odkud jsem v bohatosti věna, v zlatě rouch,
kdys přišla k Priamovu vladařskému krbu
za ženu pro Hektora, synky rodit mu,
tenkrát — ach, Andromaché k závidění šťastná,
a dnes — jak žádná druhá nejbídnější z žen,
[co jich kdy žilo, co se jich kdy narodí!]

I musela jsem spatřit, jak mi ubil muže
Achilleus, Hektora, — i jak náš chlapeček,
můj Astyanax, byl vrhán z výše strmé zdi...
když v moci Hellénů se zalkla trójská zem. — —
A já — já... Z nejsvobodnějšího rodu vzešlá,
teď bídně zotročená, přišla do Řecka —
čestný dar ostrovanu Neoptolemovi,
díl z trójské loupeže zvláště vzácný — za kořist! — — —

Zde při Fthíi a dál, kde pláň se táhne k městu
Farsálu, tam teď sídlím. Sem kdys i mořská Thetis
mimo svět, s Péleem se snoubíc, utekla se
 pryč od lidí... Těm místům thessalský lid říká
Hájemství Thetidino — díky zásnubám té božské...
V tom domě zde — teď žije Achilleův syn.
Pélea nechává dál vládnout nad Farsálem,
nechce se chopit žezla, dokud děd je živ.
A já v tom domě porodila chlapečka
z Achilleova syna — měl mě — je můj pán! — — —

A předtím — byť jsem byla po krk ve všem zlém —
 vždycky jsem doufala: Když bude žít to děcko,
 najdu v něm pramen sil, zbraň, pomoc proti zlu.
 Jenže pak zhrdl pán mým lůžkem otročím
 a vzal si za ženu Lakónku — Hermionu.
 Pro tu jsem předmět nejtrpěčího příkoří.
 Tvrdí, že jsem ji tajně udělala kouzly
 — i bejlím — neplodnou a muži protivnou,
 že tu chci v domě vládnout sama místo ní
 a ji vši mocí vyštvat z manželského lože.
 A já to od počátku nesla s odporem,
 a teď jsem se už vymkla! — Velký Zeus to ví,
 že jenom s nechutí jsem sdílela to lože!
 Ale ji nepřesvědčím. Ona chce mou smrt.
 A v tom je dceři k ruce i otec — Meneláos.

Už je tu v domě, došel sem až ze Sparty
 jen kvůli tomu — a já poděšena prchla
 k svatyni Thetidně, těsně vedle domu.
 A teď tu sedím. Snad mě nedovolí zabít!
 Vždyť Péleus i plémě Péleovo ctí
 vroucně tu památku na sňatek s Néreoynou.
 Své dítě — jediné, co mám — jsem potají
 dala skrýt u cizích. Aby je nezabili!
 Ten, co ho zplodil, mi teď nepomůže nic,
 a děcku málo co je platný, když je pryč,
 až v Delfách kdesi, kam se kát šel k bohu-Věstci,
 odpykat zpupnost, že chtěl kdysi v Pýthóji
 pokutu za otce, jehož mu Foibos zabil.
 Doufá, když za starý hřích boha odprosí,
 že by snad v budoucnu zas získal jeho přízeň.

Z paláce vyjde otrokyně a obezřele se přiblíží k Andromашe

SLUŽKA

Paní — a věru, že se neostýchám nic říkat ti tak — když i v tvém domě vždycky jsem tě ctila, když domovem nám byla trójská zem, bylas mi milá vždy, i tvůj choť, dokud žil... I teď sem běžím s čerstvou zprávou pro tebe. Bojím se sice, že si všimne někdo z pánů — je mi tě líto však! Vždyť hroznou věc ti chystá Meneláos, i dcera — hleď si pozor dát!

ANDROMACHÉ

Ty milá! Sestro v otroctví — vždyť tou jsi tady své paní někdejší — dnes služce jako ty — co páchají? Jaké zas úklady to strojí, lační mě zabít, mne, tak naskrz zdeptanou?

SLUŽKA

Tvé dítě chtějí zabít, ach, ty nešťastnice!
To, co jsi dala tajně odnést mimo dům.

ANDROMACHÉ

Běda mi! Ona ví, že je můj synek z domu?
A odkud? Jak to? — Ó! Já nebohá! Je po mně!

SLUŽKA

Já nevím! Jen jsem se to o nich doslechla.
Meneláos však šel pryč z domu, pro něj — prý!

ANDROMACHÉ

Je po mně tedy! Dítě, rozsápo mi tě dva supi, lapí-li tě! — A ten tvůj tak zvaný tatíček pořád ještě trčí někde v Delfách!

SLUŽKA

Však, hádám, nebylo by s tebou tolik zle,
kdyby tu byl! Než teď jsi sama, bez přátel!

ANDROMACHÉ

A od Pélea, že by přišel — žádná zvěst?

SLUŽKA

Je starý. Jak by mohl vážně pomoci?

ANDROMACHÉ

Přece jsem pro něj poslala! A ne jen jednou!

SLUŽKA

Ty myslíš, že svým poslům ležíš na srdci?

ANDROMACHÉ

Tak? — Nešla bys tam ty — se vzkazem ode mne?

SLUŽKA

A co pak řeknu, když budu tak dlouho z domu?

ANDROMACHÉ

Něco už vymyslíš si... Jsi snad žena, ne?

SLUŽKA

Bojím se. Hermioné — ta hlídá jako drak!

ANDROMACHÉ

Vidíš, jak odmítáš přátelům v neštěstí.

SLUŽKA

To nikdy! Tohleto mi neříkej! Však půjdu.
Vždyť co? A stojí život otroka, zvláště ženy,
někomu za pohled? Ať potká mě co chce!

Odejde cestou z města

ANDROMACHÉ

Jdi tedy! — My však, čím se pořád zalykáme,
nářky a úpění i slzy prolité,
vykřičme k nebesům! Vždyť ženám od přírody
je rozkoší mít bídu, v níž se právě brodí,
na jazyku a na rtech, věčně, zas a zas...
Ne jednu, na sta věcí mohu oplakávat:
otcovské město, hrůzu Hektorovy smrti,
svůj krušný úděl, v jehož jho mě zapřáhli,
když na mne, bezprávnou, padl den otroctví.
Žádného ze smrtelných nelze nazvat šťastným,
dřív než bys mohl spatřit, jak — už v oku smrt —
dovršil poslední svůj den, než sešel — tam!

Zpívá

Ve strmé Ílion Paris, ne nevěstu, pochodeň zkázy
vnesl, když na lůžko Helenu vedl co choť!
Kvůli ní v mžiku, ó Trójo, tě rozkotal ohněm a mečem
z tisíce řeckých lodic litého Area dech.
Sžeh i mně nebohé muže, ach, Hektora — ó, jak ho vlácel,
cválaje kolem hradeb, za vozem Thetidin syn!
Mne pak z tmy ložnice vlekli, kde v písku pleskaly vlny,
v potupu obláčet hlavu — k otroctví porobenou.
Sůl slz mi smáčela líce, když opouštěla jsem navždy
město i milý svůj dům a mužův — ach, popel a prach.
Běda mně bídné! A k čemu se ještě má do světla dívat
Hermionina služka? V útisku od ní se, mdlá,
k bohyni schoulena tisknu a — posvátný svírajíc obraz —
pláč jsem a pláč — jak pramen z krůpějí zrosených
skal.

V průběhu jejího žalozpěvu vstoupil sbor fihťských žen

SBOR *zpívá*

Ženo, co v příbytku Thetidy pořád jak přikuta sedíš
 a z místa hnout se vzpouzíš,
 k tobě, ač Fthióťanky, jsme přišly, ach, Asie dcero,
 zda bychom přec jen našly
 lék na tvou bolest neléčitelnou,
 která tě s Hermionou v tuto přízračnou spoutala hádku,
 ty ubohá, kvůli lůžku
 Achilleova syna, že napůl
 a s ní teď máš je sdílet.

Pochop chod světa a uvaž, jak bezvýchodné je, kams došla:
 Hle, s pány v boj se pouštíš,
 děvečka z Ília s Řeky, ty — s dědici Lakedaimonských!
 Pojď, přenech tučným žertvám
 chrám mořské bohyně! Vždyť k čemu ti,
 když se tu ztrháš nářkem a zohavíš — zchromena hrůzou,
 jak donutit znají páni?
 Tobě násilí hrozí! Proč darmo,
 když nejsi nic, se vzpínáš?

Pojď tedy, opusť již krásné Néreovnino sídlo!

Pochop: Zde jsi v cizině,
 otrok v světě nevlídném,
 a nenajdeš tady už nikoho z přátel,
 ubohá, těžce ty zkoušená,
 ty ze všech nejvíc vždy bitá!

S nejhlubším soucitem jsme tě zde přijaly
 v domě svých pánů,
 ženo z Tróje. Ze strachu
 jen jsme zticha — byt' tvůj los
 i s lítostí nesem — to jen aby dítě

Diovy dcery si nevšimlo,
že v srdci přejeme tobě.

*Z paláce vychází Hermioné, velmi mladá a nápadně oděná
v doprovodu svých služek a otroků*

[NÁČELNICE SBORU přednáší do hudby

Však tam, hle, tam!

Ze vrat paláce zrovna vychází ven
naše paní a jde — ano, přímo sem k nám.

K Hermioně

Žasnu, vznešená, dcero Helenina,
kam se ubíráš, proč? V této nádheře rouch
věru nezadáš nic božské matce své!

Máš snad zprávu, že pán zpět se navrací,
že ti svit zlata vlas dnes prozářil
jako nevěstě?

Jistě dar je to od muže z lásky!]

HERMIONÉ

Ten zlatem sršící skvost na mém čele, tuto
nádheru pestrých rouch, co tělo halí mi,
to nemám z Achilleova či Péleova
domu co první dárek, když jsem přišla sem —
ne, to mám z domova, z lakónské Sparty. Dal mi
to otec, Meneláos, k nesmírnému věnu,
pro čest. I smím tu směle mluvit bez zábran.

Vám tedy odpovídám tímto.

K Andromaše

Ty však, ač jsi
jen otrokyně, ženská přivlečená z války,
chceš ovládat můj dům a mne z něj vystrnadit.
Skrze tvá čarodějstva si mě můj muž hnusí,

mé luno nerodí — díky tobě! — a jen schne!
Vždyť vyzná se, až strach, však víme, v těchhle rejdech
mysl žen z Asie! Než to ti zarazím!

A nic ti nepomůže tento Néreovnin
příbytek, ani oltář ani chrám — a zemřeš!
A byť i spasit chtěl tě z lidí kdo či z bohů —
musela by ses přestat kochat, čím jsi byla,
skromně se přikřicit, plazit se přede mnou,
a zametat můj dům a — v rukou zlatý džbán —
rosit jej říční vodou — prostě pochopit,
kde jsi. Zde není Hektór ani Priamos,
ne, ani jeho zlato! Zde je řecká obec!

Až tam jsi došla, až k té tuposti, ty zpustlá,
že nestydíš se spát se synem muže, jenž ti
zahubil manžela, a plodit děti s vrahem
všech svých. V tom je máš celé — plémě barbarů!
Otec spí s dcerou, sestra s bratrem, s matkou syn,
po pás se brodí v krvi nejbližších jak nic,
a nic a žádný zákon je v tom nezdrží.

To nám sem nenos! Není též nic pěkného,
když jeden muž chce svírat opatř dvou žen.
S jedinou spokojí se láskou, s manželskou,
a té si hledí, kdo chce v klidu slušně žít!

NÁČELNICE SBORU

K závistí žárlivá je vesměs žena — nejhůř
vždy divá, když má s jinou se dělit o muže.

ANDROMACHÉ

Ach, ach!

Zlá věc je pro smrtelné mládí — a na mládí
ta nespravedlnost a sebejistota!

A já se chvím, že to, že jsem tvou služkou, zbaví
mne slova, ač mám dost co říct — a pravdě vhod —

a když ji prosadím, že mi to bude škodit.

Ti, co si o sobě moc myslí, nesou trpce pádnější důvody, zvláště od slabších. — A přesto: nedám se usvědčit, že zrazuji svou při.

Mluv, dívkeno: V co doufám, na čem jistém stavím, chci-li tě vypíchnout z práv řádné manželky?

Že Sparta může méně než má fryžská vlast?

Tonu snad ve štěstí? Jsem na svobodě? Ano?

Či je to rozpuklé a svěží tílko, hojnost mých statků, zástup přátel, co mě pobádá,

že tu chci místo tebe opanovat dům?

Proč? Za tebe tu rodit děti? Otroky?

Jen další prámy bídy za můj vlečný člun?

Nebo by někdo snesl, že mí synci jsou

vladaři ve Fthii — kdybys ty nerodila?

To mne tak milují zde v Řecku? Pro Hektora?

A já jsem neslavná, ne fryžská královna?

Ne pro mé čáry si tě tvůj muž znechutil —

leč že snad ani nejsi schopna s někým žít.

Vždyť je i tohle kouzlo: ne jen krásou, ženo,

povahou budíš rozkoš v muži, s kterým spíš!

Tebe když píchne komár, hned je Sparta velmoc

a Skýros není nic, ty — bohatá — tu musíš

žít mezi žebrotou, Meneláos ti platí

nad Achillea — proto muž tě nesnáší.

Žena, i když ji dají chudému, se má

s tím srovnat, ne se přít a hádat, kdo je víc!

To ty — být v Thrákii, tam kdesi mezi sněhy,

manželkou velmože, kde muž si po řadě

manželsky oblažuje lůžka mnoha žen —

všechny bys zabila? Aby ses usvědčila,

že podkládáš všem ženám nenasytlost v loži?

Ta hanba! Vždyť — ač jistě hůř než muži stůněm

tou nemocí, my jsme ji cudně zastřely.

Och drahý Hektore, to já jsem kvůli tobě s tebou i milovala, když tě svedla Kypris, a často přistrčila i tvým podmetkům svůj prs, jen abych tě snad neroztrpčila! Tak — jednáním i ctnostmi — jsem si připoutala muže. Ty ani krůpěj podnebeské rosy nepustíš k němu blíž a hned se poplašíš! Jen nechtěj předstihnout v té posedlosti mužským svou matku, ženo! Právem dcera, má-li rozum, se hledí střežit mravů matky zkažené.

NÁČELNICE SBORU

Ach paní! — Pokud ti jen lze a je ti schůdné, pak si dej říci, domluv se s ní po dobrém!

HERMIONÉ *k Andromaše*

Co kážeš velebně, co v spor se pouštíš, řečníš, jako že ty se zdržíš, já se nezdržím!

ANDROMACHÉ

Aspoň ne podle toho, cos teď pronesla.

HERMIONÉ

Tvůj rozum, ženská — ten necht' do mne nevklouzne!

ANDROMACHÉ

Tak mladá — a co slovo, samá sprostá věc!

HERMIONÉ

Ty nemluvíš — a pácháš mi je, ze všech sil!

ANDROMACHÉ

Zas? Nedokážeš smlčet, jak tě Kypris souží?

HERMIONÉ

Proč? Není ženám láska ve všem nade vše?

ANDROMACHÉ

Tak!

Když vyvedou ji k světu! Jinak jen pustoší.

HERMIONÉ

Nespravujem své obce mravem barbarů.

ANDROMACHÉ

Hanebnost nosí hanbu — tady jako tam.

HERMIONÉ

Ty chytrá, chytrá! Ty—! A stejně zahyneš!

ANDROMACHÉ

Vidíš tvář Thetidy, jak hledí na tebe?

HERMIONÉ

Tak, s hněvem na tvou vlast — pro Achilleovu smrt!

ANDROMACHÉ

Ne pro mne, pro Helenu padl — pro tvou matku!

HERMIONÉ

Tak ty mi nepřestaneš rozdírat můj vřed?

ANDROMACHÉ

Prosím, už umlkám — a pevně svírám rty.

HERMIONÉ

Řekni to, co jsem se sem přišla dozvědět!

ANDROMACHÉ

Říkám, že nemáš rozum, co bys měla mít.

HERMIONÉ

Opustíš svatou půdu bohyně mořských vod?

ANDROMACHÉ

Když netrvá, že zemřu. Jinak nikdy ne.

HERMIONÉ

To trvá. Ani nepočkám, až přijde muž.

ANDROMACHÉ

A já, než přijde on, se tobě nevydám.

HERMIONÉ

Ohněm tě vypálím a nic se neohlédnu... —

ANDROMACHÉ

Jen pal, a na prach! Však to bozi uvidí!

HERMIONÉ

... na tebe, na strašnou bolest děr v živém mase!

ANDROMACHÉ

Zab mě, zmaž krví oltář bohyně! Ta mě pomstí!

HERMIONÉ

Ty stvůro barbarství a tuposti! Jsi drn,
že tvrdě vzdoruješ i smrti? Z tvého stolce
tě, počkej, ochotnou a zkrotlou rychle zvednu!
Takové na tebe mám vnadidlo! — Však dost,
jakože skutečnost ti brzy všechno zjeví!

Jen si tu dřep jak vrostlá! Kdyby drželo tě
oblité olovo jak sochu, já tě zvednu —
a dřív, než bude zpět syn Achilleův, v nějž doufáš.

Odchází se služkami do paláce

ANDROMACHÉ *za ní křičí*

To doufám! — Divná věc: I proti strašným hadům
stanovil někdo z bohů lidem byliny
a — co je nad zmiji a oheň ničivější —
proti zlé ženě lektvar nikdo nenašel
až podnes; takovou jsme metlou pro lidstvo!

Vyčerpaná se schoulí u oltáře

SBOR *zpívá*

To — to byl počátek nesmírných útrap, když sestoupil
v horský hvozd, na Ídu,
Diův, ach, a Májin syn
a vedl sličné trojspěží
tři hřebiček, tři bohyň —
v zbroji po zuby k strašlivým utkáním v kráse — a tak
tam šly,
kde stáj skotu stála,
až k jinochu, co světa prost tam býčky pásł
a v samotách
měł krb i dvůr a stáda.

Když potom přišly již v štavnatý úval, tu obmyly
skvělou běł božských těł
v bystrých proudech horských vod
a v poměřování pichlavém
šly před Priamova syna
s palbou přepjatých slov: toho zmámil však Kypridin
lstivý slib,

tak lahodný pro sluch,
leč trpký zmar a bědný konec pro lid Frygů
i jejich zem
i hrad a hradby Tróje.

Ó — že ho nevrhla jako střep za hlavu, proklatce,
vlastní máť jeho — Parida! —
dřív než moh osídlit
holé hřbety ídských skal,
hned když při kmeni svatého vavřínu rozlehl
se Kassandřin křik: „Zabte ho!
Nese neštěstí pro celou Tróju a všechen lid!“
Kam nešla, za kým z předních v obci nevběhla
— a s úpěním! — ať probůh
zahubí hned to hádě!

Ne, pak by na dcery Ília nepadlo trpké jho
v otroctví — a ty, ženo, bys
jako dřív sedala
doma v síních královských!

Řecko mohlo si uspořít bolestnou lopotu,
když mladí muži ve zbrani
kolem Tróje se toulali zoufalých deset let!

Lůžka by nezůstala prázdná — bez mužů —
a bez synů — tak — sami —
nestáli by tu starci.

*Vystoupí Meneláos se svými kopiníky a pacholky, kteří
svírají chlapečka Andromachy*

MENELÁOS

Tak jsem zde. — Mám tvé dítě, které jsi dala tajně
— bez vědomí mé dcery! — schovat u cizích.
Spoléhalas, že tebe tu spasí svatost soch,

chlapce — ti, co jej skryli. Teď se ukazuje,
ženo, žes hloupější než tenhle Meneláos!
A jestli neopustíš ihned svatyni,
tady ten místo tebe prolíje svou krev.

Ukazuje mečem na chlapěčka

Zvaž si to tedy dobře, chceš-li zemřít sama,
či necháš zemřít dítě za své přečiny,
kterých ses dopouštěla na mně i mé dceři.

ANDROMACHÉ

Ó slávo, pověsti — ó zdání! Stům a stům
nicotných lidí život pyšně vzduly jste!
Ty ovšem velebím, jimž věhlas dala pravda,
kde za vším vězí lež, ne, těm jej nepřiznám —
leda, že náhodou se zdají rozumní!

Ty? Ty žes někdy v čele výkvětu řeckých vojsk
Priamovi vzal Tróju? — Chudák takový?!
Co pro povídačky své dcery, ještě děcka,
běsníš, div nepukneš, a vedeš válku s ženou —
s ubohou služkou? Ne, tys nebyl hoden Tróje,
tebe si Trója vskutku nezasloužila!
Zvnějšku jsou skvělí všichni ti — prý „rozumní“ —
uvnitř jsou stejní jako všichni — ledaže
mají víc bohatství, to ovšem dává moc!

Nu — skončeme ty řeči, Meneláe! Budiž:
Jsem tedy díky tvé dceři mrtva, zhubila mě.
Ji navždy poskvrní krev, hanbě neujde.
Leč v očích všech i ty se budeš zodpovídat
z té vraždy. Spolovina už tě usvědčí.
Když já však uniknu a nezemřu, co dál?
Zabijete mé dítě? A co asi otec?
Smíří se se synovou smrtí jenom tak?
Ó ne, tak nemužným ho Trója nepoznala!

Bude znát, co má činit! Péleovi roven,
 i otci Achilleovi, se skutkem projeví —
 a vyžene tvou dceru z domu. Dáš ji snad
 jinému? Co mu povíš? Před špatným že chotěm
 tak přehá její ctnost? — On ale bude znát!
 A vezme si ji někdo? Či si ji necháš doma
 jak vdovu šedivět? — Ó odvážlivý muži!
 Nevidíš? Hrne se val mrzutostí! Kolik
 souložnic na újmu své dcery ještě rád
 bys nestrpěl, než abys snášel, o čem mluvím!

Nač z malých příčin páchat velká zla — a jsme-li
 my ženy zlem tak zhoubným — nač se mají muži
 tak zcela proměnit v baby svou povahou?
 Vždyť trávím-li tvé dítě lektvary či kouzly
 a lúno vysouším jí k potratům, jak tvrdí,
 ráda a bez nucení, aniž uteču se
 k oltáři, přijmu o své vůli soud i trest
 z úst tvého zetě — na němž o nic menší viny
 se přece dopouštím, když zbavuji ho dětí.

Tak je to tedy se mnou. Při tvé povaze
 u tebe z jednoho mám strach: vždyť kvůli sporu
 o ženu už jsi zničil bědné město Frygů.

NÁČELNICE SBORU

Tos řekla příliš — jako žena vůči mužům,
 tvůj jinak zdravý smysl tady přestřelil.

MENELÁOS

Jsou ovšem nicotné a ne dost hodné, ženo,
 mé vlády královské ty věci — ani Řecka.
 Leč uvědom si: To, v čem je kdo právě v úzkých,
 je pro něj vždycky víc než dobýt Ílion.

A já jsem spojencem své dcery — neboť pozbytý
 potěchy v loži — to mám za věc nemalou.

Ač jiné zkoušky ženy unesou jak nic,
když přijdou o muže, tu přijdou o život.

Nad mými otroky smí vládnout on — vším právem,
nad jeho zas mí blízcí, tedy také já.

Přátelé přece nemají nic zvlášť — a jsou-li
to praví přátelé, mají vše společně.

Vyčkávat nepřítomných, nezařídít své
co nejlíp, nemoudrý bych byl a — pravda — chudák!

Tak koukej vstát! A vyjdi z chrámu bohyně!

Když zemřeš ty, ten chlapec — ujde osudu.

Nejsi-li ochotna jít na smrt, zabij ho.

Jeden z vás dvou však musí zmizet ze světa!

ANDROMACHÉ

Běda mi! Trpkou volbu — ne: hru v kostky o život! —

vnucuješ, ach — mně bídne, vyhraji-li —

a i když nevyhraji, nešťastné! — — Ó ty,

co vždy tak mnoho spácháš z malých příčin, poslyš:

Proč mě chceš usmrtit? Zač? Jaké město já kdy

zradila? Kterého z tvých synů zabila jsem?

Čí dům jsem zažehla? — Jen z donucení spala

jsem s pánem; a ty chceš pak zabít mne, ne toho,

kdo je tím vinen? Jak! — pomíjíš původ všeho

a ke konci se vrháš, jenž je už jen plod?

Oj, běda mi, co zla, ó nebohá má vlasti,

co trýzně nesu! Proč jsem musela i rodit

— otroka! — k břemeni jen další břímě zas?

Však co tu nad tím pláču a to, v čem jsem teď,

nezbavím mlhy slz a nezkoumám spleť zla?

Já, která viděla jsem Hektorovu vraždu,

jak usmýkal ho vůz, i Tróju bédně plát

a šla co otrokyně na loď Argejských,

vlečena za vlasy, když ve Fthíi se octnu,

musím se s Hektorovým vrahem — pojímat!

Jakou slast má pak pro mne — žít? Vstříc čemu
hledět?

K svým dnešním osudům? K minulým? — Zbylo mně
jediné: synáček můj, světlo mého žití!...

Toho mi chtějí zabít. Tak to usnesli. —

Ne! Ne co výkupné! Ne za mé skomírání!

Ne! On má naději. Snad. Když se zachrání.

Pro mne je hanba nedat život za dítě.

Vidíš? Jdu z oltáře. Zde mě máš. Chop se mě,
zab si mě, umlať, svaž či oběs! —

Vrhne se k dítěti

Kloučku můj!

Já, co tě zrodila, teď — abys neumřel mi —

kráčím vstříc Hádu. Ujdeš-li zlé sudbě, vzpomeň

si na svou mámu, na mé trápení a smrt —

a otcí s mazlením a s pusinkami pověz

v objetí ruček svých a s pláčem, co jsem snesla!

Teď vím to: lidem všem jsou děti život sám.

Ten, kdo tím pohrdá — snad že je nikdy neměl —

sic méně trpí, je však šťastný bez štěstí.

NÁČELNICE SBORU

Líto mi přišlo, co jsem slyšela. Všem lidem

je líto neštěstí — ať třeba cizího!

Teď bys měl smířit svoje dítě, Meneláe,

a tuto ženu, vyprostit ji z jejích muk.

MENELÁOS svým lidem

Chopte se jí! Jak v pouta sevřete ji v rukou,

otroci! Co teď povím, neuslyší ráda.

K Andromашe

Mám tě! Jen abys opustila svatý oltář,
dal jsem ti chlapcovu smrt k volbě — čímž jsem chytře
tě vlákal do svých rukou — přímo k porážce.

Tak je to tedy s tebou, abys věděla!

Co se tkne dítěte, to ať si rozhodne
má dcera, chce-li ho dát zabít nebo ne.

Pryč! Táhni dovnitř! Uč se, když jsi jednou otrok,
nikdy se nevyšklibat zpupně svobodným!

ANDROMACHÉ

Běda mi, podvedls mě! Úskokem a lstí!

MENELÁOS

Vytrub to do světa! A já to nepopřu.

ANDROMACHÉ

To u vás od Eurótu platí za moudrost?

MENELÁOS

Jak u vás v Tróji: že se ukřivděný mstí.

ANDROMACHÉ

Nevěříš v zákon bohů — ani v boží trest?

MENELÁOS

Až přijde, přijde. Ale tebe zabiji.

ANDROMACHÉ

I tohle ptáče, cos mi vyrval zpod křídel?

MENELÁOS

Ó ne! To dám své dceři, má-li na ně chuť.

ANDROMACHÉ

Ach dítě! Proč tě ještě neoplakávám?

MENELÁOS

Zvlášť slibné vyhlídky mu ovšem nekynou.

ANDROMACHÉ

Ó — ze všech nejodpornější všem, spartské plémě,
 poradní sbore zrad a lsti, vy mistři lží,
 strůjci všech špatností, na duších pokřivení,
 v nichž zdravé není nic a vše se myslí v kličkách,
 na posměch právu se vám daří v Helladě!
 Co u vás není? Ne snad nejvíc hnusných vražd?
 Ne mrzkost lačných zisku? Neukáže se vždy,
 že jiné mluvíte a jiné máte v srdci?
 Abyste vychcípali!... — Pro mne není smrt
 tak těžká, jak bys chtěl. Můj život skončil už
 tenkrát, když vzalo za své bědné město Frygů —
 i statečný můj choť, jenž často hnal tě dřevcem,
 že ze suchozemce ses změnil v mořskou myš,
 ó ty, jenž vůči ženě jsi dnes zdatný kopiník.
 Chceš zabít mě? Tak zab! Jakože z úst mých nikdy
 nesejde lichotka, ať tobě, ať tvé deři!
 Když ty — už původem — jsi velkým ve Spartě,
 já byla v Tróji zas! Jsem-li dnes na tom zle,
 moc se tím nechvástej! I ty tak můžeš skončit.

Odejde do paláce, za ní Meneláos a jeho lidé s chlapečkem

SBOR zpívá

Ne, nikdy to, nikdy neschválím —
 podvojně spaní v dvou ložích,
 ani syny z dvou matek, z dvou pobočných žen:
 to je po domě svár a zavilá, zlá bolest!
 Ať se mi spokojí muž v manželství
 jen s jediným
 a s jiným mužem nesdíleným lůžkem!

A zajisté, ani po městech
 dvojitě vladařství v obci
 není snadnější unést než jedinou moc:
 jenom občanům břímě k břemeni a rozbroj!
 V dvou mistrech látajících chvalozpěv
 i Múzy vždy
 a s potěšením rozněcují sváry.

Když plavce po hladině žene prudká smršť,
 dvojí názor dvou znalců, jak řídit loď, i sbor
 mnoha moudrých hlav je méně než buďsi slabší duch,
 jenž může se rozhodnout rázně a na svůj vrub
 a sám: v tom je skutečná síla, jak doma, tak v obcích
 a státech,
 vždy, má-li se hbitě stihnout
 okamžik příhodný k spáse.

Hle — Lakónka, Meneláovna! Dcerka vládce vojsk!
 K loži sokyně vzplanula zlobou — i s ohněm šla!
 Chce ji usmrtit, tu z Ília, ach, tu ubohou,
 i s dítětem! — pro trapný, žárlivý spor a svár!
 Je protivná zákonům božím i lidským, i lidskému citu
 ta vražda! Jen počkej, paní,
 mrzet tě bude tvé dílo!

*Z paláce vystoupí Andromaché v poutech s chlapěčkem, ve-
 dená Meneláovými lidmi, a Meneláos*

NÁČELNICE SBORU přednáší do hudby

Však tam před domem
 vidím onen pár... k smrti odsouzených,
 nejněžnějšími city spoutaný.
 Ženo nešťastná. A ty chlapče, co ty?
 Zemřeš, ubohý, s ní — a jen pro matčín klín,

ač nic nezavinils,
nic jsi nedělal na úkor vládců!

ANDROMACHÉ *zpívá*

Tedy svázaná provazy,
ruce do krve — hle, jak jdu,
jak mě vedou — tam, pod zem!

DÍTĚ *zpívá*

Mámo, mamičko, půjdem tam
spolu, já pod tvými křídly...

ANDROMACHÉ *zpívá*

Strašná oběť, vy vládcové
fthíjské prsti!

DÍTĚ *zpívá*

Ach, táto, přijď,
pojď už na pomoc vlastním!

ANDROMACHÉ *zpívá*

Budeš tiše spát, kloučku můj,
mezi prsy své mamičky,
mrtvý, pod zemí — u mrtvé — — ...

DÍTĚ *zpívá*

Ó, ó, co se mnou provedou?
Jsme my to smolaři, mámo!

MENELÁOS *přednáší do hudby*

Zmizte pod zemí! Tak! Však jste dolezli k nám
z hradeb nepřátel! Oba zemřete teď
z dvojí nutnosti: tebe odpravuje
soud můj, hochas zas — moje Hermioné.

Holý nerozum — nechat vyrůstat si
 nové nepřátele v dětech nepřátel,
 zvláště, když zabít je lze
 a tak zbavit svůj vlastní dům strachu!

ANDROMACHÉ *zpívá*

Muži, muži můj, kdyby teď
 byly paže a kopí tvé
 při mně, Priamův synu!

DÍTĚ *zpívá*

Ach, já ubožák! Kde mám vzít
 zaříkávadlo na smrt?

ANDROMACHÉ *zptvající ukazuje mu na Meneláa*

Hlad, hlad pánovi kolena,
 pros a plač, chlapče!

DÍTĚ *zptvající vrhá se před ním na kolena*

Buď hodný, buď!
 Odpusť mi, nenech mě umřít!

ANDROMACHÉ *zpívá*

Z očí řinou mi proudy slz,
 jsem jak v úžlabí slizkých skal
 pramen bez světla, zoufalá — — ...

DÍTĚ *zpívá*

Ó, ó, co by mi pomohlo?
 Čím jde to ošklivé zahnat?

MENELÁOS *odkopávaje chlapce, přednáší do hudby*

Co mne oblézáš? Útes nad mořem
 nebo vztekly val vln abys uprošoval?

Jen svým pomáhám, svým jsem na prospěch!
 K tobě — netáhne nic, žádné kouzlo... Vždyť proč,
 když jsem vynaložil půlku života,
 abych zmocnil se Tróje a tvé mamičky.
 Té jen děkuj, až tam
 dolů v podsvětí, k Hádovi sejdeš!

Tasí na dítě meč

NÁČELNICE SBORU *hledí za scénu*

Však támhle vidím — ano, Pélea — a blízko!
 Své staré nohy nutí ke spěchu sem k nám.

*Na cestě od Farsálu se objeví stařec Péleus s vladařskou
 berlou v ruce a podpírán svými sluhy. Už adálky křičí na
 Meneláa a strážě*

PÉLEUS

Táži se vás a toho, kdo tu vraždu řídí:
 Co je to? Co to značí? Čím to stůně dům?
 Co chcete? Popravovat bez soudu? —

Na Meneláa

Stůj! Zadrž!

Dost, Meneláe! Ne tak nakvap — s bezprávím!

Svým průvodcům

Rychleji veď mne! Nu! Teď, zdá se — hovět si —
 ta věc mi nedovolí. Jestli kdy, tak teď
 přál bych si ještě jednou nabýt mladých sil.
 A nejdřív téhle vdechnu jaksi do plachet
 příznivý vítr. —

K Andromaše

Mluv! Proč, jakým právem vedou
 tě, ruce v uzlech pout, a s děckem — tihleti?

Vždyť jako ovečka i s jehňátkem tu hyněš,
když já byl daleko a i tvůj pán je pryč!

ANDROMACHÉ

Tihle mě, starče, vedou — takhle, jak to vidíš —
s dítětem na smrt. Co ti mám víc povídat?
Ne jednou vzkázala jsem k tobě, úpěnlivě,
o pomoc, ano, ústy poslů nesčetných.
Víš o tom sváru v domě s dcerou tady toho
a znáš snad z doslechu, i zač mám zahynout.
A teď i od oltáře Thetidy, jež dala
ti vznešeného syna, již ty vroucně ctíš,
mne odtrhli a ženou — aniž podle práva
mne odsoudili, ano, aniž vyčkali by
těch, co jsou z domu pryč! — Ó, dobře vědí, jak
jsem opuštěná s děckem, které chtějí zabít
— ač není ničím vinno — se mnou uštvanou. — —

Vrhne se před Pélea na kolena

Zapřísahám tě, starče, při tvých kolenou
tu padám do prachu — vždyť rukou nelze mi
se dotknout tvojí milé brady — proboha,
zaštit mě! — Neučiníš-li to, zahyneme,
vám k žhoucí hanbě, starče, sobě k zoufání... — — —

PÉLEUS *k otrokům, kteří drží Andromachu a dítě*

Hned sundat pouta! Než to někdo odskáče! — —
Bude to? — Rozvažte jí ruce! Obě dvě!

MENELÁOS

A já to zakazuji — a já nejsem méně
než ty, a nad touhle co pán mám více práv!

PÉLEUS

Cože? — Jak? — Přišels mi sem poroučet v mém domě?
Nemáš dost na tom vládnout si svým ve Spartě?

MENELÁOS

Já ji vzal do zajetí jako kořist z Tróje!

PÉLEUS

Jenže můj vnuk ji dostal jako čestný dar.

MENELÁOS

Není vše jeho mé a všechno mé zas jeho?

PÉLEUS

Je.

K péči, ne k maření, ne k vraždám, k násilí!

MENELÁOS

Buď jak buď, tuhle už mi z drápů nevyrvěš.

PÉLEUS *se na něho rozmáchne svou berlou*

Tím žezlem roztřískám ti hlavu do krve!

MENELÁOS *ustupuje*

Zkus na mne sáhnout, budeš vidět! Jen pojď blíž!

PÉLEUS

Ty žes chlap, mrzká babo z rodu mrzkého?

Kde zahrnul tě kdo kdy mezi chlapy? Tebe —

co mužem z Frygie sis nechal vybrat pelech,

žes nechal dům i krb bez závor, jako bys

měl doma hodnou ženu, a ne ze všech žen

tu nejnestydatější? — A i kdyby chtěla,

nemohla by být cudnou dcerka ze Sparty,

když volně smí ven z domu, s mladíčky, a — stehna nahá až po zadek a šaty do větru — zápasí, běhá s nimi — vyletěl bych z kůže! — V společných cvičištích! A je se pak co divit, že nevychováte své ženy k cudnosti? Heleny ptej se na to — té, co utekla ti, nechala rodinu a šla si s mládenečkem do cizí země, div ne jako na hody!

A kvůli téhleté pak takový dav Řeků jsi shromáždil a vedl proti Íliu? Za tou měls plivnout, když jsi zjistil, jak je špatná, ne sahat po zbrani, ne, nechat ji, kde je, a ještě platit, že ji nemusíš brát domů! Tak šťastným směrem ovšem tvůj duch nevál. Radši jsi zmařil nečítaně skvělých smělých duší, stařeny v pustých domech dals v plen sirobě a o šlechtné syny obrals sívé otce.

Jsem jedním z nich, já bídný! Víš ty, co jsi pro mne? Vrah! Potřísněný krví Achilleovou! — — Ty, který sám ses vrátil z Tróje bez jizvy! Své krásné zbraně nechals pěkně v krásných pouzdrech, a jaks je vezl tam, vezls je zase zpět! — —

A já to povídal, když se mi kluk chtěl ženit! Jen žádné svazky s tebou! Hlavně nebrat si do domu dceru špatné ženské! Ó, ty nosí věnem jen hanbu po mámě! Vždy snažte se, mládenci, brát si dcery matek pořádných! — — —

A ke všemu: Jak hnusně bratra ponížils, když přiměls ho dát v oběť dcerku — jak ta ovce! Tolik ses bál, že přijdeš o svou poběhlici? Když dobyls Tróje — až tam půjdu po tvých stopách! — Ženu jsi nezabil, ač měls ji na milost, ne, sotva spatřils prs, meč zahodils a dal ses zhubičkovat — a vrtěls chvostem před tou čubkou,

tou zrádkyní, zpit láááskou — tak jsi ubohý!

A po tom všem jdeš sem vyvracet dům mých dětí — když pán je pryč! — a vraždíš ženu nešťastnou a toho chlapce... Počkej, za něj budeš pykat!

I ta tvá holka si to trpce odpláče!

Kdyby byl třikrát bastard!!! — Často totiž úhor osetý rodí líp než příliš tučná zem

a levobočci mnohdy předčí manželské.

Běž, odveď si svou dceru! Lidem více cti dá jako tchán a přítel chudás, ale slušný, než zazobaný ničema! Ty — nejsi nic.

NÁČELNICE SBORU

I z drobností zná jazyk lidem nadrobit

veliký hněv — a člověk, je-li moudrý, v jednom

se hlídá obzvlášť: začít hádky s příbuzným.

MENELÁOS

Řekne snad ještě někdo, že jsou starci moudří — a ti, co Řecko mělo kdysi za bystré?

Když ty jsi Péleus, syn proslulého otce,

spřízněný se mnou, a tak mluvíš — sobě k hanbě,

mně pro ostudu — kvůli ženě, barbarce,

kterou bys hnát měl odtud až za nilské proudy,

až za Fasidu, a mne k tomu spíš si zvat!

Vždyť je to Asiatka, z pevniny, kde padlo

pod kopím tolik mrtvých synů Hellady,

a poskvrněna je i krví tvého syna!

Paris, jenž zasáhl ti tvého Achillea,

byl bratr Hektorův — ona choť Hektorova!

A ty s tou ženou bydlíš pod jedinou střechou,

neštítíš se s ní jídat u stolu a necháš

ji v domě rodit děti — vrahy úhlavní!

A když ji ve svém zájmu — leč i ve tvém, starče! —

chci zabít, hned mi ji tu chtějí vyrvat z rukou!

A přesto — pojď! I o tom dá se mluvit slušně. —
Nebude-li má dcera rodit, z téhleté
však vzejdou chlapani, posadíš je na trůn
ve Fthiótidě? To tu mají vládnout ti?
Barbaři nad Řeky? Jsem já pak pošetilý,
když bráním bezpráví, a máš ty zdravý rozum?
[A ještě toto uvaž: Kdybys dal svou dceru
někomu z občanů a jí se dělo tak,
mlčky bys seděl? Nemyslím. A ty řveš
pro cizí ženskou takhle na své nejbližší?
Vždyť stejný nárok jako muž má žena, kterou
choť v právech zkracuje — a zrovna tak muž, má-li
mít doma ženu, celou divou po mužských.

On má však ve svých vlastních rukou velkou moc,
ona jen v rodičích a ve svých přátelích.
Nejsem pak plně v právu, pomáhám-li svým?]

Jsi starý, starý! — A to o mém tažení
mi přišlo vhod — a víc, než kdybys o tom mlčel.
Helena zkusila si své — leč z vůle bohů,
ne své! — a i tím Řekům strašně prospěla.
Vždyť, ač se nevyznali ve zbraních a v boji,
vypěli k zdatnosti a slávě: stálý cvik
všem smrtelným je ve všem skvělý učitel!
Že jsem se při pohledu na svou ženu zdržel
a nezabil ji — jednal jsem jen moudře. Přál bych
ti, abys ani ty byl Fóka nezabil.

Tím — v dobré snaze jsem tě ťal, ne pro zlou krev.
Vzkypíš-li, pak chceš hlavně pouštět jazyk z uzdy;
já však mám za zisk vždycky myslet dopředu.

NÁČELNICE SBORU

Přestaňte oba dva! Bude to mnohem lepší. —
Zbytečné řeči! Oba se jen zničíte!

PÉLEUS

Ach, ach! Jak bídny zvyk teď vládne po Řecku!
 Když vojsko po bitvě vztyčí sloup vítězství,
 tu dílo nepřičte se těm, co dřeli v poli,
 ne, vojevůdce sám si slávu přisvojí —
 on, jenž jen vedle spousty jiných mával kopím
 a víc než druhý nesvedl, má více cti!
 Povzneseni svým místem sedli nad obec
 a myslí, že jsou víc než lid — a nejsou nic.
 To druzí umějí a znají stokrát víc,
 jen kdyby měli drzost, chuť a vůli k tomu!
 Tak i ty — i tvůj bratr — jste si slavně dřepili,
 nafouklí slávou z Tróje a svým velením,
 potem a útrapami druhých vyneseni.

Jen počkej, ukážu ti! Ídský Paris bude
 se ještě zdát ti méně strašlivý než Péleus,
 když nezmezíš co nejdřív pryč zpod toho krovu
 s tou děvkou neplodnou! Tu můj vnuk, moje símě,
 vyžene, vyvleče ji přes dvůr za vlasy,
 tu —, jalovici nebřeznou, co zmetá, divou,
 když jiná rodí — jen, že sama nemůže!
 Jak? Je-li její lůno nepožehnané,
 máme my sirobou se užrat, bez dětí?

K otrokům držícím Andromachu

Ať jste pryč od ní, chlapi, zmizte! To chci vidět,
 kdo mi smí zabránit jí ruce rozvázat!

*Zvedá Andromachu ze země, aniž by se mu kdokoliv odvážil
 překážet*

Vstaň přece! Ať ti možu, jak se celý třesu,
 rozmotat propletené uzly z řemínků! —

Dá se do práce. Meneláovi

Takhle, ty chlapče špatná, jsi jí zřídil ruce?
 Zdálo se ti, že poutáš býka nebo lva?
 To ses bál, že snad chytí meč a pomstí se ti?

K dítěti

Pojď, šup, ty hádě, vklouzni mi sem pod lokty,
 pomoz mi vyplést mámu! Ve Fthíi jim v tobě
 vychovám nepřítele na smrt! —

Na Meneláa

Chybět jim,
 Spartanům, sláva zbraní a ryk vojny, v ničem
 ostatním nad nikým by nevynikali.

NÁČELNICE SBORU

Zběsilost, popudlivost sama — to jsou starci,
 a radno se jich střežit, když je chytne vztek.

MENELÁOS

Jsi příliš náchylný být stržen k sprostotám.
 Já přišel do Fthíe, byť s mocí, přece jen nerad
 a zlé tu nechci páchat ani zakoušet.
 Nyní však — nemám totiž vůbec času nazbyt —
 odejdu domů. Jest — ne příliš vzdáleno
 od Sparty — jisté město, dřív vždy přátelské,
 teď vře v něm zloba k nám. To hodlám napadnout
 v čele svých vojsk a zcela mít je na milost.
 Až tamní věci srovnám, jak se líbí mně,
 přijdu. Pak svému zeti z očí do očí
 sdělím své pohnutky a dám si sdělit jeho.
 Když potrestá tu ženskou a k nám propříště
 se bude chovat slušně, i já budu slušný,
 pln hněvu srazí se pak ovšem s naším hněvem
 a jeho skutkům naše skutky odpoví.

A tvoje řeči přehlížím. Jsi jen jak stín,
co vyvstal proti nám, a zbyl ti už jen hlas,
jiného nejsi schopen — leda žvástání!

Rychle odejde do paláce, jeho muži za ním

PÉLEUS *k dítěti*

Pojď, klouče, veď mě! V podpaží mne podepři!

K Andromaše

Ty rovněž, chuděro! Vždyť z rozkacené bouře
uniklas do bezpečí v tichu přístavu.

ANDROMACHÉ

Ó starče, bozi kéž ti žehnají — i tvým —
za to, že zachránils mé dítě i mě bídnu!
Dej pozor! Na té liduprázdné cestě mohli
by přepadnout nás tamti a mne odvléci,
když spatří starce chabého, mne, slabou ženu,
a dítě bezbranné... Jen probůh na to dbej!
Tak tak jsme vyvázli, ať nechytí nás zas!

PÉLEUS

Tak dost těch žensky poplašených řečí! Jdem!
Kdo by se odvážil vás dotknout? Zplakal by,
že sáhnul na vás! Bohudík, mám ve Fthíi
na povel jízdni houf a mnoho oděnců.
A sám se držím, žádný dědek, jak si myslíš!
A na takové „muže“ stačí se jen kouknout —
a odejdu co vítěz, jak jsem starý chlap!
Vždyť stařec, má-li sílu v duši, je vždy nad dav
mladých. A nač jsou statné údy zbabělým?

*Péleus, podpírán Andromachou a jejím synkem, a jeho
sluhové odejdou cestou k Farsálu*

SBOR *zpívá*

Buď vůbec zrodit jsem se neměla, nebo když —
pak z udatných otců a v bohatém domě.

Když přitrhne cos, co ty nezvládneš, na urozené,
o pomoc není jim zle.

Ti pak, které vynáší pověst, že jsou z dobrého domu,
mívají slávu a čest — a vůbec to neničí čas,
co zbývá po skvělých mužích: vždyť lesk jejich skutků
na ně i po smrti svítí.

Je lépe neodnést si hanebné vítězství
než se zlobou násilím vyvracet právo.

Ač výhody z toho jsou zprvu vždy člověku sladké,
časem jsou jalové, schnou

a jen ulpí na domě navždy jako ohavná skvrna.

Mně by se takto život líbil, tak chtěla bych žít:

Kde žádná moc — ani v ložnicích ne, ani v obcích —
by nemohla nic mimo právo.

Ó starče, synu Aiakův,
teď to již věřím,

i že ses po boku Lapithů s Kentaury utkal
svým přeslavným dřevcem,

i že jsi na lodi Argó pronikl skrze ječící vlny
mezi mořskými Symplegadami

za oné proslulé plavby —

a již dříve, když Diův a Alkménin nádherný syn
zatáhl Ílovo město v krvavou síť,

že do Evropy ses vrátil

ověnčen spolu s ním slávou!

Z paláce vyjde stará otrokyně, Hermionina chůva

CHŮVA

Ach milé ženy, jak se v tento hrozný den
neštěstí na nás hrnou jedno za druhým!
Tam uvnitř — paní domu (myslím Hermionu),
že ji tu otec nechal a snad že už ví,
co napáchala tím, když chtěla zavraždit
Andromachu a chlapce, chce se nám teď zabít!
Tolik se bojí muže. Prý, že za trest teď
potáhne s hanbou z domu nebo přijde o krk,
že chtěla zabít ty, jež zabít nesměla.
Jen silou — tak si krk chce smyčkou zadrhnout —
ji drží otroci, kteří ji mají střežit,
a s bídou dokážou jí z ruky vyrvat meč.
Tak se tím užívá... — A také poznala,
že jednala moc špatně. — Mne už unavuje
s paní se o oprátku prát — už nemůžu!
Teď vy zas, milé, vstupte dovnitř, zkuste to
vyrvat ji smrti! Vždyť řeč nových přátel zní
vždy přesvědčivěji než těch, na něž jsme zvyklí.

Hluk a velký křik z domu

NÁČELNICE SBORU

Ach! Z domu doléhá křik sluhů až sem k nám —
a nejspíš pro to, co jsi přišla oznámit.
Zdá se, že předvede nám, chudinka, jak moc
želí svých zločinů — vždyť dere se ven z domu
z rukou svých služebníků — smrtí posedlá.

*Z paláce vyrazí Hermioné, jak se v hysterickém záchvatu
vyrvala z rukou sluhů, neustrojená, vlasy rozpuštěné a zcu-
chané, v ruce meč. Rve si vlasy, trhá na sobě šaty*

HERMIONÉ *zpívá*

Ó, ó! Běda mi!

Oj, vyrvu si vlasy a nehty zaryji, až se
do krve rozdrásám!

CHŮVA *přednáší do hudby*

Ach dítě! Co to chceš spáchat? Tělo si zohavíš?

HERMIONÉ *zpívajíc serve si z ramen plenu*

Ajaj! Ojjoj!

Pryč, táhni si, po větru leť z mých kadeří, ó ty
lehýnký závoji!

CHŮVA *přednáší do hudby*

Děvenko, zahal si prsy! Šaty zavaž si.

HERMIONÉ *zpívá*

Nač si mám ještě prs

halit do šatů? Nahý ční

a patrný ze všech stran všem můj čin

vůči manželu!

CHŮVA *přednáší do hudby*

Trápí tě, že jsi strojila smrt sokyni?

HERMIONÉ *zpívajíc zkouší si přikládat meč*

To spíš mě mrzí má

strašná troufalost v jednání!

Jsem zlořečená, ó, jsem prokletá,

lidem odporná... —

CHŮVA *vezme jí meč, přednáší s hudebním doprovodem*

Och, tuhle chybu už ti manžel odpustí!...

HERMIONÉ *zpívá*

Ó, proč jsi meč
z rukou mi vyškubla?
Vrať mi ho, milá, vrať, dej ho sem, ať si jej
proženu skrze hrud! Proč smyčku mi odpíráš?

CHŮVA *přednáší do hudby*

To tě mám nechat, když tu šílíš, zabít se?

HERMIONÉ *zpívá*

Ó osude!
Kde je, kde, milý mi ohně žár?
Kde skála, kam bych vylétla
vrhnout se v jícen vod či v divokou horskou strž,
abych mrtva došla již péče u stínů?

CHŮVA *přednáší do hudby*

Proč se tak mučíš, nač? Vždyť rána od bohů
každého z lidí potká, dřív či později.

HERMIONÉ *zpívá*

Nechal, ach, nechals mne, otče, loď na souši,
samu a bez vesel k plavbě po moři!...
— On mne zabije, zabije! — Nebudu bydlet dál
v síních nevěsty!
Ke které ze svatých soch letět a dát se v ochranu?
Či co služka před služkou — plazit se mám po zemi?

Z fthíjské, ach, země tak
moci uletět jak ten siný pták
či jak smolný prám,
ach, ta loď, co se prosmykla úžinou Siných skal,
když prvá je proplula!

CHÚVA

Dřív jsem ti nechválila ony... výstřelky,
kterých ses dopouštěla na té ženě z Tróje,
teď zas tu přestrašenost, jíž se poddáváš.
Tvůj choť tě nezapudí přece jenom tak —
z důvěry k ženským tlachům služky-barbarky!
Také tě nemá co kus z trójské kořisti.
Vzal si tě s velkým věnem, dceru vznešeného
otce, a z obce ne jen mírně bohaté!
Otec tě nezradil, jak ty se bojíš, dítě,
a nenechá tě tady z domu vystrčit...
A jdi už dovnitř! Žádná představení! Tady,
před domem! Nebo bude ještě ostuda,
když tě tu někdo spatří před palácem, dítě!

*Odejde do domu a zažene tam i sluhy. Hermioné jde váhavě
za ní, zůstane však stát mezi dveřmi*

NÁČELNICE SBORU

Hle, tam! Muž jakýsi — a cizí, zdaleka —
ráznými kroky v plném chvatu míří k nám!

Vystoupí Orestés, cestou z města, v cestovním oděvu

ORESTÉS k ženám, aniž by spatřil Hermionu

Cizinky, je to palác Achilleova
syna — a je to jeho sídlo vladařské?

NÁČELNICE SBORU

Uhodls. Kdo však jsi, že ptáš se na tohle?

ORESTÉS stále nevidí, či předstírá, že nevidí Hermionu

Jsem Agamemnonův a Klytaimnéstrin syn
a zvu se Orestés. Jdu do Diovy věštné
svatyně v Dódóně. A když jsem ve Fthíi,

rád bych se dozvěděl, jak se má jedna žena —
 má sestřenka. Je živa a je i šťastna zde
 Spartanka Hermioné? Vzdálené od nás sice
 dnes pláně obývá — leč není tím míň milá!

HERMIONÉ *vyběhne a vrhne se Orestovi okázale k nohám*

Ó ty, jenž zjevil ses jak přístav plavcům v bouři,
 Agamemnonův chlapče, při těchto tvých kolenou —
 slituj se nade mnou, s jejímž — jak vidíš — štěstím
 dost zle to vypadá!... Jsou snítky prosebníků
 mé bílé lokty kol tvých kolenou — nic míň!

ORESTÉS

Á — !

Co je? Mne má mí smysly? — Nebo vskutku vidím
 vládkyni toho domu, dceru Meneláovu?

HERMIONÉ

Tu! — Jedinou, co ještě doma zrodila
 Tyndareova dcera, Helena. — Ať víš vše!... — — —

ORESTÉS

Ó Foibe-Zachránce! Přej vyproštění z béd!
 Co je? Kdo — bůh či člověk — dal ti strádat zlem?

HERMIONÉ

Z části já sama, z části muž, co teď... mne má, —
 i božstvo jakési — — — Vše! Odevšad! Je po mně!

ORESTÉS

Co by tak mohlo být, — co postihlo by ženu,
 a dosud bezdětnou, leč — nepohoda v loži?

HERMIONĚ

To, tam jsem chorá!... — Chytře... jsi to vyloudil!

ORESTĚS

Tvůj muž chce radši jinou? Má ji raději?

HERMIONĚ

Ano, svou kořist z války — ženu po Hektoru.

ORESTĚS

Tos ošklivou věc vyřkla! — Jeden muž má dvě ženy!

HERMIONĚ

Však tak to je! A já se chtěla za to mstít.

ORESTĚS

Zchystala jsi té ženě cos... jak to ženy znají?

HERMIONĚ

Vraždu! I jí, i děcku — tomu bastardu!

ORESTĚS

A zabilas je? — Zkazila to náhoda?

HERMIONĚ

Ten stařec, Péleus. — On tu chamraď zbožňuje.

ORESTĚS

A byl tu někdo, kdo by pomohl s tou vraždou?

HERMIONĚ

Můj otec. Přišel proto schválně ze Sparty.

ORESTÉS

A pak se nechal — rukou starce — pokořit?

HERMIONÉ

Ne, styděl se. — A mne tu nechal tak a šel!

ORESTÉS

Á, rozumím. Máš strach, co tvůj muž na ten čin.

HERMIONÉ

Tak! Zničí mě, je v právu! Nač tu třeba slov?
 Leč tebe prosím — slyš mne Zeus, strážce krevních pout! —
 vyveď mě z této země, a co nejdál — nebo
 do otcovského domu! Zde ten palác zdá se
 mít hlas a vyhání mě, nenávidí mě
 i sama půda Fthíe! Jestli přijde muž
 z Foibovy věštírny domů dřív, zabije mne
 co nejpotupněji, či budu otročit
 té kuběně, já, její paní dřívější!

ORESTÉS

A žes v tom nadělala tolik — řekněm — chyb?

HERMIONÉ

Návštěvy špatných žen mě takhle zničily.
 To ty mne načepýřily, jak do mne ryly:
 „Ty strpíš v domě tuhle bídnou ženštinu,
 děvečku, s kterou se máš dělit o muže?
 Ne, při Hére! V mém domě nesměla by takhle
 si žít a na dřeh žrát mi plody v loži mém!“
 Mne — jak jsem přála sluch hlasu těch Sirén — lstivým,
 protřelým, k všemu dobrým, mrzkým blábolům —
 nadul dech bláznovství. Vždyť nač mi bylo třeba
 za mužem slídit? Což mi něco chybělo?

Bylo tu všeho, v domě jsem tu vládla já!
 Děti bych měla měla řádné, manželské,
 ta — levobočky, napůl otroky těch mých!...
 Ne nikdy, nikdy ne — to povím zas a zas —
 žádný muž, co má rozum a má doma ženu,
 by neměl nechat chodit volně k manželce
 ženské! Vždyť ty jsou učitelky špatností.
 Ta pro nějaký zisk chce zkazit manželství,
 ta, že se spustila, chce družku v nemoci,
 mnohé jen z přežranosti... Odtud náказа
 po domech mužů! Před tím dobře střežte si
 zámky a závorami vrata domovů!
 Nic totiž zdravého ty návštěvy žen zvenku
 nepřinesou — jen zlo a spoustu trpkostí!

NÁČELNICE SBORU

Příliš — jsi popustila jazyk, do vlastního!
 Lze jistě připustit tvou pravdu. Přesto však —
 žena má ženskou hanbu spíše cudně skrýt.

ORESTÉS

Kus moudrosti to měl — ten, který učil lidi
 poprávat sluch všem zprávám od nepřítele.

Já totiž dobře věděl o napětí v domě
 a o tvém strašném sváru s ženou Hektora.
 Vždy ve střehu, já čekal, zda tu vydržíš,
 či strachy bez sebe z té porobené ženy
 zatoužíš opustit ten dům. A přišel jsem,
 ne že bych plnil tím snad nějaký tvůj vzkaz,
 leč — kdybys přála mi pár slov, jak právě přálas —
 abych tě odtud odvedl. Má bylas dřív! —
 a s tímto mužem jsi jen pro špatnost svého otce,
 jenž předtím, než se pustil v trójské tažení,
 dal mi tě za nevěstu — a pak slíbil tě

tomu, co má tě teď, když vyvrátí mu Tróju.
 Když se pak Achilleův syn zas vrátil sem,
 s tvým otcem jsem se smířil, jej však prosil — v slzách! —
 ať vzdá se toho sňatku, líčil mu svůj los
 i neštěstí, v němž jsem, a že snad u svých lidí
 bych ženu dostat mohl, jinde — nesnadno,
 já, psanec — pro svůj skutek štvaný z domova...

On se mi drze smál a pro vraždu mé matky
 i pro děs bohyň mstících krev mě ostouzel!... —
 Já, sklíčen tíhou ran, co postihly náš dům,
 — žral jsem se arci, žral! — leč vzdal se osudu
 a — obrán o tebe — jsem s hořkým srdcem táhl. — — —

Dnes, když tě potkal prudký obrat štěstěny
 a — po krk v nesnázích — už nevíš kudy kam,
 odvedu si tě pryč a svěřím rukám otce.
 Příbuzenství je mocný závazek — a v úzkých
 nic není nad přítele, jenž je z rodiny!

HERMIONÉ

Jak dál s mým manželstvím — to necht' má na vůli
 otec, mně nepřisluší o tom rozhodnout.

Co nejrychleji však mě vyveď z těchto stěn,
 aby mě nepřekvapil ještě doma muž —
 či aby Péleus, až zjistí, že jsem z domu,
 ten stařec, nedal nás hned stíhat na koních!

ORESTÉS

Vzmuž se! Co ruka starce? — Achilleova
 syna se neboj — po všem, čím mě urazil!
 Taková léčka již, a pevně spletená,
 z ok jistých, smrtících, je na něj políčena —
 a mýma rukama! Dál o ní zatím nic!

Pak — po všem — delfská skála, ta už bude znát!
 Ten „matkovrah“ — ač budou-li mí spolubratři

na půdě Pýthóje stát ve svých přísahách —
 ho naučí brát si ženu, která patří mně!
 Trpce to splatí, žádat pokutu za smrt otce
 od vládce Foiba! Teď mu nepomůže nic
 už lítost, jak chce bohu sám dát odškodné,
 ne, z boží vůle, jakož dík mým úkladům,
 teď bídne zajde. Pozná moji nenávisť!
 Vždyť předurčený los svých nepřátel bůh zvrátí
 naruby, nenechá růst jejich troufalost.

Odejde s Hermionou cestou, kudy přišel

SBOR zpívá

Ó Foibe, jenž krásnými hradbami
 hrdě obehals příkrý ílijský chlum,
 i ty, pane moří,
 co s kovově modrými hřebci se řítíš
 po pustých pláních slaných vod,
 proč jen jste vydali k zprznění
 skvělé stavební dílo svých rukou
 ryčnému běsnění Area, štváče k vojnám —
 a dali tak napospas
 ubohou, ubohou Tróju?

To na březích při Simoentu jste
 dali bezpočtu koní zapřahat v jho
 sta vozů jen pro nic
 a navždy jste vražedným zápasům mužů
 upřeli věnec vítězství!
 Zhynuli, zašli a jsou titam
 velcí králové, dědici Íla,
 dozářil na trójských oltářích svatý plamen
 a k bohům už nestoupá
 vonný sloup libého dýmu...

Zašel Átreův syn, sražen ranami vlastní ženy,
 ona sama tu vraždu zaplatila svou smrtí
 a z rukou svých dětí přijala trest
 od boha — od boha prý na ni namířil příkaz
 věštbou vyslovený. A když teď syn Agamemnonův
 vydal se z Argu sáhnout po zapovězené pro něho
 kořisti, on, vrah matky, tu — — —
 Ó bože, ó Foibe! Jak tomuhle věřit? Jak?

Jaký nářek a kvil z mnoha mateřských úst se nesl
 Řeckem po trzích všude — nad ztracenými dětmi
 a mnoho žen prchlo z domu a šlo
 do lože ke druhým mužům. — Ne, nejsi tu sama,
 ani blízcí tví ne, koho bez smyslu stiskla zlá bolest!
 Choroba řádí v Řecku, choroba! To se již od Frygů
 přihnala na úrodnou prst
 smršť lijavečů krve i k Danaům — nesouc žeň vražd.

*Během poslední sloky vstoupil cestou od Farsálu Péleus,
 podpíraný sluhy, a s ním opět sklíčená Andromaché a její
 dítě — nyní již co němé osoby*

PÉLEUS

Nu, fthíjské ženy, ven s tím, nač se vás chci poptat!
 Slyšel jsem totiž cosi, jako že snad dcera
 Meneláova opustila tento dům
 a šla. A tak sem honem spěchám zjistit přesně,
 co je v tom pravdy. Jsou-li blízcí mimo dům,
 ti doma v jejich zájmu musí pilně bdít.

NÁČELNICE SBORU

Pélee, slyšels dobře — a já ani nesmím
 skrývat ti starost, jež mne právě sužuje:
 Královna opustila palác — utekla... —

PÉLEUS

Polekala se? Čeho? — Jen to dopověz!

NÁČELNICE SBORU

Bála se, aby muž ji z domu nevyhnal.

PÉLEUS

Za to, že ukládala chlapci o život?

NÁČELNICE SBORU

Ano, a také měla strach — z té zajaté.

PÉLEUS

Odešla z domu se svým otcem — nebo s kým?

NÁČELNICE SBORU

Agamemnonův syn ji odvedl ze země.

PÉLEUS

Co sleduje, v co doufá? Chce si ji snad vzít?

NÁČELNICE SBORU

Ano — a synu tvého syna strojí smrt!

PÉLEUS

Úskokem? V skrytu? Nebo v boji tváří v tvář?

NÁČELNICE SBORU

Ve svatém Foibově chrámu — skrze ruce Delfských.

PÉLEUS

Ojoj! Už to je hrůza!

K svým sluhům

At' co nejrychleji
hned někdo běží k pýthijskému oltáři
a tam at' poví našim, co je v běhu, dřív než
syn Achilleův zajde rukou nepřátel.

Cestou od Delf přibíhá posel

POSEL

Oj, běda nám!
Jaké mám zvěstovat, já chudák, neštěstí!
I tobě, starče, i všem blízkým pánovým!

PÉLEUS

Ajaj! Má duše tušivá, jak ví již, co!

POSEL

Tvůj vnuk už není — to máš zvědět, staříčkový
Pélee — takových ran mečem má teď v těle
od delfských mužů, jak chtěl cizí poutník z Mykén!

Péleus se potácí

NÁČELNICE SBORU

Á! Á! Co chceš to počít, starče?... Neupadni. — —

Péleus padne na zem

Vstaň raději!

PÉLEUS

Je po mně! Nic jsem, pouhé nic!
Hlas — je tentam, i řeč... Tytam mé údy, v Hádu...

POSEL

Poslouchej — jestli prahneš po odplatě za vše
spáchané na tvých drahých, tedy vstaň a slyš!

PÉLEUS

Ó Moiro, na nejzazší výspě stáří, jakým
obchvatem ze všech stran mne nešťastného svíráš! — — —

*S námahou se vztyčí, aby přijal zprávu vzpřímen, podepřen
o své. K poslovi*

Jak skonal jediný syn jediného mého
syna? — Mluv! — Chci to slyšet, co se slyšet vzpouzím.

POSEL

Hned jak jsme přišli v slavný Foibův okrsek,
tři skvostné dny jsme celé věnovali —
jen prohlížení, než jsme nasýtli oči.

To ovšem bylo podezřelé: v houfech kolem
se srocoval lid, co je v božím městě živ.

Syn Agamemnonův pak popocházel obcí
a všem hned záštíplně hučel do uší:

„Vidíte? Obhlíží ty kobky plné zlata,
poklady smrtelníků uložené k bohu!

Nač je tu podruhé, ne-li proč dřív už přišel
sem, totiž Foibův chrám zloupit a vyvrátit?“ —

A tím se šířilo ošklivé vření v městě.

Předáci sbíhali se valem v radních síních
a dozorčí nad božím majetkem hned sami
stavěli v sloupových a po ochozech stráž.

My, aniž tušíme co z toho, vzali ovce
živené na pastvinách Parnásu a šli

obstoupit velký oltář spolu s hostiteli
poutníků z ciziny a s pýthijskými věstci.

Tu pravil jeden z nich: „Mluv, mladý muži, co ti
vyprosit máme od boha? S čím jdeš sem k nám?“

On řekl: „Foibovi chci za svůj starý hřích
dát nyní pokutu — že jsem tu kdysi žádal
od něho vyrovnání za otcovu krev.“

A tu se ukázala síla Orestovy pomluvy, že můj pán je lhář, že přišel spáchat jen hanebnosti. — On však stoupá po stupních do chrámu, chce se před věštebnou svatyní pomodlit k Foibovi — i pálí obětiny... Skryti však číhali tam na něj — s meči v rukou — vavřínem zastřeni. To Klytaimnéstřin syn sám všech těch mrzkých úkladů byl strůjcem!... Tak jeden v modlitbách stál bohu tváří v tvář — a druzí broušenými meči bezbranného Achilleova syna bodnou úskočně. I couvá pozpátku — náhodou nebyl na smrt zasažen — vytasí, a strhnuv z hřebů zbroj v sloupoví zavěšenou, postaví se venku, zas při oltáři — bitec strašný na pohled — a křičí, volá dívky Delf a takto ptá se: „Proč, když co zbožný poutník přicházím, mě chcete zavraždit? Z jakých příčin mám tu zahynout?“ Než nikdo ze zástupu, co stál poblíž, ani nehlesnul — vylétly jim z rukou kameny! Ze všech stran otloukán tím hustým krupobitím, zbrojí se snažil krýt a chytat zásahy, hned sem, hned tam zas paží nastavuje štít. Ale co platno vše! Houšť kopí, šípů, střel, oštěpů, vidlic vrhacích, obětních nožů k podřezávání býků přšla mu k nohám... Děsivou skočnou byl bys viděl křepčít synka, jak střelám uhýbal! — Když obstoupili ho a svírali ho v krůh, že sotva lapal dech, vrhne se z oltáře, kde žhnuly tučné žertvy, a mocným skokem jako tenkrát před Trójou se řítí proti nim. Jak holubi, když spatří jestřába, obrátili hřbet a prechali... Mnoho jich popadalo v změti — poraněných,

i jak druh druha strkal v těsných východech,
 hříšný křik rozlehl se v svatém tichu chrámů
 a odrážel se od skal — leč pln klidu stál tu
 — a jaksi zářící — můj pán, sám, v skvoucí zbroji...
 než z útroh chrámu mocně zazněl velký hlas,
 hrozný, až tuhla krev. Ten strhl dav a štvál ho
 zpět k bitce. A tu padl Achilleův syn,
 když dostal ostrým mečem ránu do prsou
 od muže z Delf — tak! — jenž ho ovšem zavraždil
 jen s mnoha jinými. Vždyť, když už klesal k zemi,
 kdo nepřiškočil si, kdo kamenem či kovem
 ho nebil, nebodal? Celé to sličné tělo
 na cáry potrháno bylo hrůzou ran! — — —
 Konečně ležel mrtev — poblíž oltáře.
 Hodili ho ven před chrám, kde vál již vonný dým.
 My sebrali ho v chvatu — a co nejrychleji
 jej, starče, nesem tobě, abys oplakal ho,
 slzami obmyl jej a vložil v rodnou prst.

Tak jednal bůh, jenž druhé řídí věštbami
 a chce být rozhodčím, co jest, co není právo,
 s Achilleovým synem — jenž se chtěl s ním smířit!
 Nezapomněl mu — jako každý nízký člověk —
 tu starou urážku. A ten že by byl moudrý?

Odejde do paláce

NÁČELNICE SBORU *přednáší do hudby, hledíc na cestu
 z Delf*

Však hle, tam — náš pán! Již se nakvap z Delf,
 nesen na marách, blíží k domovu!
 Oběť nebohá! Tys — ale nebohý též,
 starče! Vítáš tu teď lvíče Achilleovo
 v svém domě ne tak, jak byl by sis přál!

Sám zahrnut ranami, potkals
 jako on týž nešťastný úděl.

Mezitím pomalu došel cestou z Delf průvod Neoptolemových mužů nesoucích mrtvé tělo svého pána. Složí je před Pélea na zem

PÉLEUS *zpívaje bere do náručí mrtvého vnuka*

Ó —, že mám těmato očima spatřit ten...

děs —, v těchto rukou jej svírat — v mém domě!

Ajaj! Ojjoj! Běda nám!

Thessalská sídla, je po nás! Jsme smeteni,
prach jsme, nic nezbylo. Zašel můj rod — a můj
dům zeje prázdňem. — —

Ó — jak jsem smýkán vším strašlivým! Na koho
zrak ještě obrátím, čím duši občerstvím?

Vy drahá ústa, a líce! A ruce, vy!

Ó — že vás neskosil osud tam před Trójou,
při Simoentu, na březích.

NÁČELNICE SBORU *přednáší do hudby*

Ó, to by býval skonal slavně — v poli cti,
a i tvůj úděl, starče, byl by šťastnější...!

PÉLEUS *uloživ opět vnuka na máry, zpívá*

Sňatku, ó sňatku! Tys zničil a vyvrátil
dokořán domov, můj dům i mé město!

Ej, ej! Ó, ó! Chlapče můj! — —

Nikdy to neblahé v krvi tvé choti — to
z domu, to v dětech — se nemělo přilípnout
na můj rod — s touhle

Hermionou, s tou tvou zhoubou! Ne, chlapče, ne!

Radši ji předtím měl blesk srazit! — A ty též!

Nač jsi kdy pro zhoubný šíp sváděl na Foiba
vznešenou otcovu krev — a chtěl pokutu?

Smrtný člověk na bohu!

SBOR *zpívá s bítím v paže, drásáním hrudi, rvaním vlasů*

Oj, ajaj, ojoj! —

že začít musím s nářkem pohřebním

a kvílet

nad svým mrtvým pánem!

PÉLEUS *zpívá*

Oj, ajaj, ojoj! —

a zas a zas, já, zubožen a stár

a zalklý

svým zoufalstvím, tu pláču...

ŽENA ZE SBORU *vykřikuje do hudby*

Bůh — bůh ten úděl určil, bůh určil neštěstí!

PÉLEUS *zpívá skloněn nad mrtvým*

Ach, miláčku,

jak pustý zbyl tu domov,

ach, běda, mne zkoušeného,

starého muže, nechals v sirobě!

NÁČELNICE SBORU *vykřikuje do hudby*

Ach, zemřít, zemřít měl jsi dávno před dětmi!

PÉLEUS *zpívá s gesty zoufalství*

Nervu si vlasy? Nezvedám

do výše pěsti? Netluču

se do té bědné lebky s nářkem? Ó, ó, město, lidé, hle!

Dvě děti, dvě,

už mi vzal, on, Foibos!

SBOR *zpívá*

Ó starče nešťastný,

jenž vytrpěls a viděl tolik zla,

jak půjdeš
dál žítím, co ti zbývá?

PÉLEUS *zpívá*

Ó, sám a bez dětí —
a nikdy nedosáhnu na dno běd —
než jařmo
zla nedovláčím v Hádés!

ŽENA ZE SBORU *vykřikne do hudby*

Darmo ti bozi přáli ten sňatek blažený!

PÉLEUS *zpívá*

To odlétlo,
je pryč to vše a v troskách,
[ach, běda, teď odnedávna]
vzdáleno již vši chloubě pyšných snů!

NÁČELNICE SBORU *vykřikne do hudby*

Sám budeš v pustém domě bloudit opuštěn!

PÉLEUS *zpívaje hází na zem svou berlu, padá do prachu*

Nač jsou mi ještě obec, vlast?

Pryč s tebou, žezlo! Tam si lež!

Ty, dcero Néreova, tam v své šeré sluji, spatříš mne,
jak — nic než prach —
v prachu se tu válím! — — —

Zůstane ležet na zemi

*Z nebes se snáší bohyně Thetis, zralá, ale stále ještě mladá
žena*

NÁČELNICE SBORU *přednáší do hudby*

Ó, ó! Co to?

Jaký pohyb je to? Co to božského zřím?
 Ženy, popatřte! — Tam! — Hleďte, zářivá
 bytost jakási skrze průzračný vzduch
 k nám se snáší a již klade šlépěje své
 v prst' hřebce živící Fthíe!

Thetis stane před chrámem

THETIS *hovoří s Péleem*

Příteli, pro ten úchvat našich dávných zasnub
 jdu sem, já Thetis, chvatně z Néreových sídel...
 A nejprv napřímit tě: Neklesej tak příliš
 pod tíhou dotírajícího zla! I mně,
 té, kterou děti nikdy neměly stát pláč,
 zahynul syn, ježž dals mi — ach, náš rychlonohý
 Achilleus, ve všem první v celé Helladě — — —

Než... povím, proč jsem přišla — a ty slyš a věř!
 Zde toho mrtvého — Achilleova syna —
 vydej se pohřbít při oltáři v Pýthóji,
 ať — Delfám k hanbě! — hlásá jeho náhrobek
 zákeřnou vraždu — práci hodnou Oresta!
 Ta bědná zajatá — tím myslím Andromachu —
 ta, starče, má teď bydlet v zemi Molossů
 v manželství s Helenem, jak u stolu, tak v loži...
 I tenhle chlapec, jenž tu jediný již zbyl
 z potomků Aiakových. Králové pak mají
 — muž po muži z něj vzešli — vládnout v Molossii
 blaženě do časů... Vždyť není souzeno,
 že takto, starče, skončí plémě tvé i mé
 — i Tróje! Také o ni bozi pečují,
 byť leží v prachu přičiněním Pallady! — —

Tebe však — věz, že za dar lásky v lůžku mém —
 jsouc bohyně a dítě otce božského,
 tebe zla smrtelnosti zbavím — smrti prostým

a neporušeným tě bohem učiním.
 I budeš v Néreově domě spolu se mnou
 napříště pobývat — sám bůh již —, s bohyně.
 Odtud když vystoupíš z vln, nohy nesmočiv,
 našeho nejdražšího syna Achillea
 spatříš — tam, kde teď má své sídlo ostrovní —
 na Bílé skále prostřed Hostinného moře. — —

Vstaň, pospěš v město zbudované bohy, do Delf!
 Tohoto mrtvého pak vezmi, dej ho zemi
 a přijď! Pak pod prastarou Sépiadskou skalou
 v dutou sluj usedni — a čekej... až tam z hloubi
 v průvodu padesáti Néreoových dcer
 přijdu si pro tebe! Tak je to stanoveno
 a tak to musíš naplnit, tak určil Zeus.

Přestaň se marně trápit kvůli zemřelým!
 Pro všechny lidi přece takovou daň bozi
 usnesli — musí zemřít a tak splatit dluh.

Vzdálí se

PÉLEUS

Ty mocná, vznešená, ty paní nocí mých,
 sličný pni Néreu, buď zdráva! Hodno jest
 vskutku, co činíš, tebe i tvých skvělých synů!
 Ustanu v zármutku, jak, božská, velíš — a
 až tohoto zde pohřbím, půjdu k žlebům Pélia,
 tam, kde jsem sevřel kdys tvé velkolepé tělo... — —
 Jakpak, že netřeba si brát žen velkodušných
 a dcery dávat zdatným, jsi-li moudrý muž,
 po ložích ničemnic však nikdy nezatoužit,
 byť bys tím získal věno sebebohatší?!
 Nic zlého od bohů bys potom nezkusil.

Zatímco všichni odcházejí,

NÁČELNICE SBORU *přednáší do hudby*

Mnoho tváří má svět božsky ztajených sil,
mnohé nedoufané bozi naplňují.

Vždyť co čekati lze, to nenastalo,
avšak pro neschůdné cestu našel bůh.

K tomu dospěl i tento příběh.